

Bokens alla sidor

Projektets första år, 2008 – en delrapport

Bakgrund

Projektet kom till genom ett initiativ från Länsbibliotek Östergötland. Ett antal tänkbara samarbetspartners bjöds in till möten där projektet arbetades fram. Denna grupp blev sedan projektets styrgrupp, med en stödjande funktion gentemot projektledningen.

Tanken med de ursprungliga mötena var att få med många olika kulturformer redan i planeringsstadiet av projektet, något vi menar ger större bärkraft åt projektidéerna. Under mötena arbetade vi med tre böcker som valdes ut gemensamt. Utifrån dem diskuterade vi hur man skulle kunna arbeta med boken som utgångspunkt tillsammans med ungdomar. Vi ville hitta nya vägar att väcka läslust och nya sätt att ge unga möjligheter till eget skapande och tillgång till kulturella uttrycksmedel. Utifrån den gemensamma diskussionen skrevs projektansökan. Vi ville arbeta långsiktigt och valde därför en treårig projekttid.

Våren 2008

En projektledare anställdes och en projektplan togs fram. Projektet presenterades för länets barn- och ungdomsbibliotekarier och ett tänkbart upplägg för ett s.k. bok-event presenterades i syfte att väcka intresse för deltagande i projektet som arrangör av ett sådant.

I korta drag handlar det om att möta boken med många sinnen, på många olika sätt med hjälp av olika konstformer som drama, dans, bildkonst m m. Inventering av tänkbara kulturaktörer påbörjades, bl a genom samtal med medlemmar i styrgruppen, som besitter stora kunskaper om sina respektive konstformer och även väl fungerande nätverk. En tydlig struktur arbetades fram, liksom tänkbara strategier för att nå uppsatta mål.

Ett första bok-event planerades och genomfördes på läns museet för samtliga barn- och ungdomsbibliotekarier i länet, i syfte att tydligare visa hur ett sådant kan gå till och därmed locka till medverkan och arrangörskap. Boken som valdes var *Skämmerskans dotter* av Lene Kaaberbol.

Vi valde att förlägga eventet till läns museet där det finns suggestiva medeltidsmiljöer som passar bra till bokens miljöbeskrivningar och stämningar. Länskonstkonsulenten, som själv är utövande bildkonstnär, medverkade i eventet, liksom en ung dansare från Folkuniversitetets gymnasiala danslinje. Tillsammans med projektledaren arbetade de fram konceptet för det allra första bok-eventet. 14 bibliotekarier deltog och fick möta boken genom berättande, konstnärligt skapande, diskussion, analys och dansövningar. Vi lyssnade, gjorde, såg och deltog. Boken fick annat liv än tidigare och deltagarna fick möjlighet att prova andra kulturformer än läsandet.

Eventet avslutades med en s.k. cliffhanger, dvs deltagarna fick inte veta slutet på boken utan uppmanades att låna boken om de ville veta hur den slutade. Vi som planerade hela projektet hade redan tidigt bestämt att det inte var ett krav att boken skulle ha lästs i förväg, utan tvärtom kanske en fördel om ingen deltagare läst boken innan.

Kontakt med Läskonster

Kontakt togs med de östgötska deltagarna i projektet Läskonster. Ett eventuellt samarbete kring utvecklandet av traditionellt bokprat utifrån tänkbara metoder för bok-event diskuterades med bibliotekarier i Linköpings kommun.

Kontinuerliga möten mellan länsbiblioteket och projektledaren hölls under hela våren. Kontinuerlig kontakt hölls även med arbetsgruppen i projektet Läskonster. Projektledaren deltog i ett s.k. Växthus i Gävle där tankar kring litteraturhus diskuterades och ett studiebesök på Riksutställningars utställning Nattpäron gjordes, något som var mycket givande och gav uppslag till många nya idéer.

Projektledaren deltog även i de seminarier och internat som ordnades inom ramen för projektet Läskonster vilket gav ökad kunskap kring barn och ungas medievanor, samt möjlighet att nätverka, bolla idéer och marknadsföra Bokens alla sidor inom biblioteksvärlden.

Vid ett internat i Tällberg genomfördes ett bok-event av enklare karaktär i vilket ett 40-tal bibliotekarier från 9 län deltog. Projektledaren genomförde eventet på egen hand, då hon har stor vana vid bild- och dramapedagogik och kostnaden för en kulturaktörs deltagande inkl resa och boende inte fanns medräknat i budgeten. Responsen var god och många efterfrågade event på hemmaplan.

Bok-event i Motala

Under våren togs initiativ till ett bok-event för unga från Motala. Barn- och ungdomsbibliotekarier där, som deltagit i det allra första eventet, kontaktade projektledaren och önskade genomföra ett event. En bok fanns utvald, liksom en tänkbar ungdomsgrupp via skolkontakter. I april genomfördes så andra eventet, i hyrd lokal vid Vätterns strand. Boken var *Isdraken* av Mikael Engström. De valda kulturaktörerna kom dessvärre inte från Motala då det inte fanns några tillgängliga kulturaktörer som behärskade animation och digitala bilder. Tre aktörer deltog, samtliga från Linköpings kommun. Två av dessa är bildkonstnärer, med stor vana av animationsarbete med barn och unga, den tredje var frilansande mediepedagog med stor vana av digital bild och film.

Då en hel skolklass deltog valde vi att dela upp dem i fyra grupper. En av bildkonstnärerna arbetade med serieteckning i kol, i stort format, medan projektledaren själv tog hand om en grupp elever som fick prova på drama- och skrivövningar. Gruppindelningen var nödvändig då animation och digital bild är tidskrävande och därmed kräver små grupper. Mer om själva eventet finns att läsa på läskonsters blogg¹. Ett pressutskick gjordes i förväg och eventet fick bra medietäckning². Responsen från eleverna var också genomgående positiv, även om många fler velat arbeta med animation och digital bild.

Under våren 2009 fick projektledaren ett telefonsamtal från en manusförfattar, som arbetade med att göra film av *Isdraken*. Det visade sig vara författaren själv,

1 laskonster.blogspot.com

2 Se bilaga Press

Mikael Engström, som läst om bok-eventet i Motala och tipsat manusförfattaren om att ta kontakt för att få veta mer om hur eventet gått till och framförallt om ungdomarnas reaktioner på bok och event.

Hösten 2008

Ett alternativ till bok-eventen i dess nuvarande form togs fram, kallat bok-event light. Tanken med det var att erbjuda redskap för förnyelse till bibliotekarier som saknar resurser att genomföra bok-event med professionella kulturaktörer, men ändå vill komma vidare i sitt läsfrämjandearbete.

Vi arbetade också fram ett koncept med två färdiga bok-event utifrån de event som genomförts under våren, även det i syfte att kunna erbjuda något som inte kräver så mycket tid och arbete från bibliotekariens sida.

En utställningsworkshop erbjöds vid två tillfällen för bibliotekarier i länet, men inga anmälningar gjordes. Oklart varför, då efterfrågan på utställningskunskap är stor ute på biblioteken. Kanske nådde informationen inte fram, kanske var det olämpliga datum?

Projektledaren arbetade med att undersöka andra läsfrämjandeprojekt i syfte att skaffa sig mer baskunskaper kring läsfrämjande i stort, en slags omvärldsbevakning. Deltagandet i Läskonsters arbetsgrupp tog en del tid, där arbete gjordes lokalt i syfte att stötta de östgötska deltagarna. De kontaktades av projektledaren i syfte att dels undersöka intresset för genomförandet av bok-event, dels stötta i läsfrämjandearbetet i stort.

Ett antal bok-event av enklare karaktär genomfördes enligt önskemål från bibliotekarierna bl.a. i Motala kommun. Två likadana event genomfördes som alternativ till bokprat i Skänninge. Två årskurs 4-5 deltog. Boken där var *Skämmerskans dotter* efter önskemål från bibliotekarien och den kulturform som valdes var konstnärligt gestaltande i grupp.

Eventen föll väl ut och fungerade bra att genomföra även på kortare tid utan professionell kulturaktör. Vill dock framhålla att det är av stor vikt att professionella kulturaktörer finns med i projektet och tas in så ofta som resurserna så tillåter då deras kunskap inte kan ersättas av en aldrig så erfaren kulturpedagog.

Ett event genomfördes på en liten filial i Väderstad, efter initiativ från bibliotekarien där. Boken denna gång var *Hotellmysteriet* av Martin Widmark och målgruppen var en årskurs 1:a som redan tidigare var inbokad för bokprat. Mer om det eventet finns att läsa på Läskonsters blogg, liksom eventen i Skänninge.

Både eventen i Skänninge och i Väderstad kan ses som exempel på bok-event light. Att prova event i andra former och med andra målgrupper gjordes i syfte att se om metoderna från bok-eventen kan användas även i andra sammanhang, med andra målgrupper. Information om hur eventen gått till kommer även att läggas under Länsbibliotek Östergötlands hemsida framöver, i syfte att fungera som inspirationsmaterial för andra aktörer regionalt och nationellt.

Inspirationsmaterial på webben

Arbetet med att ta fram ett inspirationsmaterial till webben med tips på hur ett bok-event light kan se ut påbörjades. Det är tänkt som en källa att gå till när man som bibliotekarie har behov av nya idéer och tankar – vill utveckla sin egen verksamhet, men saknar stora resurser vad gäller tid och ekonomi. Materialet ska

läggas ut inom kort. Det är f n ute bland bibliotekarierna i länet och ska även ut till bibliotekarier inom Läskonster för synpunkter.

Några kulturaktörer har på egen hand sökt upp projektledaren efter att de hört talas om projektet. De önskar delta i projektet och deras kontaktuppgifter finns samlade. Arbetet med att inventera länets kulturaktörer görs fortlöpande, med styrgruppen som ett stort stöd. Arbetet med att inventera länets andra aktörer som arbetar med ungdomar har inte påbörjats i någon högre grad ännu.

Läskonsters arbetsgrupp hade ett antal möten i Stockholm, något som varit oerhört värdefullt för projektledaren då det är en synnerligen erfaren grupp människor som deltar med stor kunskap om läsfrämjande och biblioteksvärld, samt projektarbete i stort.

Studieresor

En studieresa till Gotland och Fårö genomfördes inom ramen för Läskonster i vilken projektledaren deltog och till viss del även ansvarade för programmets planering och genomförande. Syftet där var att studera de s.k. Fokusrummen som byggs på biblioteken där. Resan var mycket inspirerande och gav upphov till en hel del tankar om vidareutveckling på hemmaplan, i Östergötland.

En studieresa till Berlin för att besöka LesArt genomfördes efter initiativ från Norrköpings stadsbibliotek. Ett tjugotal bibliotekarier från olika håll i landet deltog i besöket som varade hela dagen. Vi fick ta del av deras verksamhet och metoder, samt historik kring läsfrämjandearbetet där. En gedigen rapport finns och har spridits bland Läskonsters deltagare. För bibliotekarier i länet kommer ett särskilt program att anordnas där de får prova på några av de metoder som användes i Berlin. Programmet planeras och genomförs av projektledaren under 2009.

Boxholm

Projektledaren kontaktades under hösten av Erika Horvath, skolbibliotekarie i Boxholm, som ville genomföra ett antal bok-event inom ramen för sin pågående magisterutbildning vid Bibliotekshögskolan i Boxholm. Ett antal möten genomfördes där rektor och lärare deltog. En årskurs 8:a valdes ut att delta i samtliga tre event som planeras. Vi beslöt att arbeta med tre olika böcker och tre olika kulturaktörer med kulturformerna konst, skrivande och drama. Bibliotekarien kommer att genomföra en deltagande observation vid själva eventen, som följs upp av djupintervjuer med mera.

Vadstena

Projektledaren kontaktades av bibliotekarien i Vadstena som önskade genomföra ett event. Ett antal planeringsmöten har ägt rum och själva eventet genomförs inom kort. Denna gång är boken *Den onda kraften* av Ulf Nilsson och samtliga årskurs 9:or kommer att delta, ca 100 elever. Kulturformerna som valts är drama och konst.

Linköping

Bok-event genomfördes i Malmslätt, Linköpings bibliotek, på initiativ av Annette Lundgren, bibliotekarie där, som även deltar i Läskonster. Boken som valdes var *Edward Tulanes fantastiska resa*. Mer om eventet finns i separat dokument som

ska läggas ut på Läskonsters blogg. Vi arbetade med en grupp från fritidshemmet i närheten, i åldrarna 7-9 år, som kom efter skoltid. Eventet innehöll drama, föremål ur boken och eget skapande i form av collagebilder där barnen fick gestalta en händelse i boken och dess eventuella fortsättning. Ett andra event utifrån samma bok, men längre fram i handlingen, genomfördes av bibliotekarien på egen hand.

Projektledaren har under hösten fått högre arbetsbelastning i sin ordinarie tjänst vilket gjort att ytterligare en projektledare tagits in som avlastning och stöd. Under senare delen av hösten 2008 har vi delat på projektledarskapet och under våren 2009 kommer ytterligare en person att gå in medan den ordinarie projektledaren kliver av då det ordinarie arbetet kallar.

Projektledaren deltog i seminarium om mångfald och integration inom ramen för Läskonster, där projektledaren även gavs möjlighet att berätta om resan till Gotland och ge sin syn på hur rummen där kan fyllas med läsfrämjande verksamhet utifrån metoder som använts i bok-eventen. I samband med seminariet hölls även arbetsgruppsmöte där tankar kring de båda projekten diskuterades. Arbetsgruppen har varit en mycket bra arena för samtal, analys och diskussioner kring bibliotek och läsfrämjande.

Under hösten kontaktades projektledaren av Riksutställningar som undrade om Bokens alla sidor kunde medverka när utställningen Nattpäron visas i Motala, något som projektledningen tackat ja till då det är en utmärkt arena att prova nya idéer kring läsfrämjande på och då det också ger möjlighet att arbeta nära bibliotekarierna i Motala kring fortbildning och metodutveckling. Även Söderköping kommer att visa utställningen vilket gör det möjligt att lära av varandras erfarenheter inom länet. Förhoppningsvis kan de erfarenheter som kommer ur arbetet med Nattpäron sedan kommuniceras ut till samtliga barn- och ungdomsbibliotekarierna i länet och även via Läskonster ut till de nio län som deltar där.

En länsbibliotekskonsulent har anställts på Länsbibliotek Östergötland vilket ger ökade möjligheter att stärka läsfrämjandearbetet inom länet.

Våren 2009

Under våren 2009 genomförs tre bok-event i Boxholm och ett två dagar långt event i Vadstena. Ett internat ägde rum i Tällberg i slutet av januari på temat marknadsföring och kommunikation där projektledaren deltog. Där genomfördes även ett styrgruppsmöte där tankarna om litteraturhus/läsupplevelsecenter tog ytterligare form.

Bokens alla sidor kommer att rapportera om projektet inför länets alla bibliotekschefer i mars. Syftet är att återigen förankra och påtala vikten av läsfrämjandearbetet och vikten av att resurser avsätts för detta arbete.

Olika perspektiv

Barn- och ungdomsperspektiv, inkl jämställdhet och mångfaldsperspektiv

Projektet har hittills verkat genom skola vilket gör att samtliga elever i en klass fått möjlighet att delta. Böckerna som valts har i hög grad handlat om unga och deras verklighet, om både tjejer och killar och även om andra kulturer och mångfald.

Mer kan dock göras här, bl.a. genom utvecklandet av testgrupper och genom att man provar idén som förs fram i slutet av rapporten under problem och möjligheter, det vill säga att man låter unga själva forma ett bok-event. I urval av testgrupp ska jämställdhet och mångfald beaktas.

Tillgången till kultur för unga med funktionshinder

Inom projektet finns stora möjligheter att arbeta med tillgänglighetsaspekter, t ex genom samverkan med de bibliotekarier som ansvarar för sådant som äppelhyllor t ex. Det projektet handlar om är att möta boken på olika sätt, genom flera sinnen vilket gör det enkelt att arbeta utifrån ett salutogent perspektiv där alla sinnen beaktas och finns med och varje individs särart ses som en tillgång, inte ett hinder. Bok-event kan utformas så att olika former av funktionshinder ”byggs” bort genom att alla sinnen tas med och varje sinnen får sin upplevelse utifrån boken och olika kulturformer.

Öka ett internationellt och kulturellt samarbetet

Internationellt och interkulturellt kan erfarenheterna från projektet kommuniceras vidare till andra aktörer som arbetar med liknande frågor, t ex LesArt i Berlin. En annan möjlighet är att arbeta fram bok-event där språket inte är ett hinder utan en tillgång, återigen utifrån ett salutogent tänkande. Det kan t ex handla om att samverka med nyinflyttade ungdomar som ännu inte lärt sig svenska och genom andra sinnen kommunicera bokens röda tråd, samtidigt som ord förs in för att förstärka och locka till språkinläring.

Projektet har genom projektledarens deltagande i Läskonster nått ut till nio län och ett 80-tal bibliotekarier. Inom ramen för Läskonster har resor gjorts till Finland, Danmark och Norge där deltagare haft möjlighet att ta del av läsfrämjandeverksamheten där. Dessa resor har avrapporterats till samtliga deltagare i Läskonster, inkl projektledaren för Bokens alla sidor. Resorna kan utgöra grunden för ett fortsatt nätverkande mellan de olika ländernas läsfrämjande.

Problem och möjligheter

Resurser och status

En erfarenhet som gjorts av projektledaren, som inte tillhör biblioteksvärlden, är att det ofta verkar vara ett ganska ensamt arbete att vara barn-och ungdomsbibliotekarie med många önskemål som ska uppfyllas och oerhört lite resurser för att genomföra detsamma. Det gör att det kan vara svårt att ta på sig mer arbete vilket planerande och genomförande av ett bok-event medför, även om det finns en projektledare som i största möjliga mån medverkar i detta arbete. Det kan också vara svårt att få loss medel till att betala en professionell kulturaktör, eventuella medel till extern lokal och rekvisita som kan behövas.

Här hoppas jag att projektet Bokens alla sidor och projektet Läskonster kan lyfta frågan om läsfrämjande på ett övergripande samhälleligt plan så att ökade resurser satsas på en permanent basis. Det behövs ökad status åt barn- och ungdomsbibliotekarier inom och utanför biblioteksvärlden och det behövs ökade resurser för att kunna genomföra ett kontinuerligt utvecklingsarbete som ger synbar effekt, enligt min åsikt.

Marknadsföring

En annan erfarenhet är att det är oerhört svårt att marknadsföra något som är okänt och inte beprövat, vilket ett bok-event är. Där handlar det om att i första steget marknadsföra idén till bibliotekspersonalen och sedan i steg två marknadsföra idén gentemot deltagarna, ungdomar i åldern 13-15 år.

Det har under projektets gång visat sig att ingen bibliotekarie är villig att genomföra projektet som ett fritidsprojekt, det vill säga utanför skoltid då deras erfarenheter är att det är mycket svårt att locka unga i målgruppsåldern till biblioteket för en aktivitet på fritiden. Detta är orsaken till att vi valt att gå via skolorna och genomföra eventen på skoltid.

Vi hoppas att när vi genomfört många event så blir begreppet mer känt och att unga pratar om eventen med varandra och på så vis marknadsför bok-eventen som begrepp. Vi hoppas också kunna arbeta med testgrupper, något som fanns med i vår ursprungliga ansökan men som visat sig knepigt att genomföra då det innebär en dubblering av kostnaden att ta in kulturaktörerna två gånger per event.

Arbetsmarknadsregler

Ett problem som tillkommit är de nya arbetsmarknadsreglerna som gör att många kulturaktörer inte har råd att medverka i ett bok-event under några timmar då den formen av arbete gör att de därmed inte får ekonomiskt stöd för resten av arbetsveckans timmar utan förväntas klara sig på den ersättning de får för dessa få timmar. Ett flertal kulturaktörer har därför under våren tackat nej till medverkan av ekonomiska skäl. Här ställer jag mig frågan om hur förändringen av arbetsmarknadsreglerna påverkas av det extra stöd som finns inom Skapande skola.

Skapande skola ska skapa arbetstillfällen åt kulturaktörer och erbjuda unga kontakter med professionella kulturaktörer, men arbetsmarknadsreglerna gör att flera kulturaktörer inte har råd att arbeta om det endast handlar om några timmar ibland. Inom ramen för Bokens alla sidor kan vi inte erbjuda heltidsanställningar, det finns det inte resurser till inom projektet. Tänkbar lösning är att skolornas huvudmän och ungdomarna får information om bok-eventen som en form av Skapande skola verksamhet och att de sedan väljer att söka medel till genomförande av bok-event i mycket hög grad så att kulturaktörer kan erbjudas fler timmar och därmed leva på sin lön.

Samarbete

Möjligheter finns det gott om. Bok-eventen går att utveckla åt många olika håll och varje bok är en unik berättelse att ösa ur! Även utan stora resurser kan man utveckla metoder för läsfrämjande men då utan medverkan från andra kulturaktörer – bok-event light. Som jag ser det är det allra bästa en kombination av båda – större bok-event med flera professionella kulturaktörer som gör det till spännande och givande upplevelser för alla sinnen och lockar unga till såväl läsning som till uttryckande av sig själva via kultur, och mindre och enklare bok-event genomförda av en ensam bibliotekarie eventuellt i samverkan med någon annan institution t.ex. ett museum, där det finns kreativa pedagoger, som inte kostar så mycket, men som ger kompetensutveckling internt och vidareutveckling av bokprat och andra väl beprövade metoder som redan finns inom biblioteksvärlden.

En samverkan mellan dessa båda sätt att arbeta tror jag är den mest framkomliga världen – eller varför inte bjuda in en grupp unga och låta dem forma sitt eget bok-event, utifrån sin favoritbok. Ett event som sedan genomförs med stöd från vuxenvärlden, där de får ta ansvar och deras idéer och kreativitet ges utrymme. Kanske kan det vara något för elever i gymnasiets årskurs 3, inom ramen för deras projektarbete?

Ekonomi

Kostnader under 2008

Projektledare (köpt från läns museet)	250 000
Kostnader bok-events	28 000
<u>Kostnader i samband med Läskonster</u>	<u>32 320</u>
Summa kostnader	310 320

Intäkter under 2008

Kulturrådet	300 000
<u>Länsbibliotek Östergötland</u>	<u>40 000</u>
Summa intäkter	340 000

Överflyttas till år 2: 29 680

Under första året har länsbiblioteket bidragit med 40 000 ur egen budget till projektet och läns museet har ställt ateljéer och material till förfogande. Länsbibliotekets arbetsinsats och bibliotekens arbetsinsats redovisas inte här i ekonomiska termer men är givetvis också både kostnader och intäkter i projektet.

Lena Lindgren
projektledare

Kerstin Olsson
Länsbibliotekarie